

вих газах складав 1,5 нг/м³, що не відповідав європейським стандартам емісії, але ж не перевищує величини нормативів, прийнятих в Японії. Також встановлена наявність діоксинів в попелі, що залишався після спалювання на рівні 1300 нг/кг при фоновому рівні в ґрунті 100-1000 нг/кг. Були вказані рекомендації відносно доробки системи доочищення вихідних газів і розробки методики повторної очистки шлаків, що утворюються в процесі спалювання.

Представляється доцільним, з метою попередження повторного використання і зниження накопичення МВ, передбачити розробку і здійснення програмних заходів по поводженню з ними. В першу чергу, повинні бути розроблені технологія і основні спеціалізовані принципи збору, транспортування і видалення таких відходів:

- технологія повинна мати системний характер: всі її ланки повинні відповідати єдиній нормативній базі і бути зв'язані між собою;
- необхідно визначити структуру системи збору, транспортування і видалення МВ;
- технологія збору і транспортування відходів повинна повністю виключати можливість контакту з ними і їх попадання у навколишнє середовище, повинна бути зведена до мінімуму кількість операцій, пов'язаних з ручним транспортуванням відходів;
- будівництво комплексів по видаленню МВ;
- санітарно-епідеміологічна експертиза пілотних проектів по технологіям видалення МВ;
- розробка методів попередження, обмеження, розповсюдження і локалізації небезпечних речовин в місцях накопичення і видалення МВ;
- проведення семінарів, лекцій по питанням оцінки ризику при поводженні з МВ, підвищення рівню освіти і побутової культури.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ ІНГІБІТОРІВ 4-ГІДРОКСИФЕНІЛПІРУВАТДІ-ОКСИГЕНАЗИ НА ОРГАНІЗМ ТЕПЛОКРОВНИХ ТВАРИН ТА ЛЮДИНИ

Коршун М.М., Антоненко А.М.*

Кафедра гігієни та екології, Інститут гігієни та екології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця м. Київ, Україна

Інгібітори 4-гідроксифенілпіруватді-оксигенази (4-ГФПД), до яких відносяться оксазолів (топрамезон, ізоксафлютол) та трикетонів (мезотріон, темботріон) гербіциди, широко використовують в сучасній сільськогосподарській практиці для захисту посівів кукурудзи. Враховуючи, що кукурудза входить до числа найбільш вживаних продуктів в Україні, ситуацію з поширеністю серед населення країни тиреоїдної пато-

логії, що склалася після аварії на Чорнобильській АЕС, а також здатність інгібіторів 4-ГФПД викликати тирозинемію у окремих видів тварин, окрім токсиколого-гігієнічної оцінки та регламентації нових представників означених класів, вельми актуальним є детальне вивчення механізму їх дії.

Основними механізмами токсичної дії речовин обох цих класів є пригнічення 4-ГФПД з розвитком тирозинемії та зміна рівня тиреоїдних гормонів в результаті індукції ферментів печінки. Спільні механізми та прояви токсичності оксазолів та трикетонів, ймовірно, визначаються наявністю в їх структурі карбонільної групи та метилсульфонілфенілу.

Відмічена значна варіабельність видової резистентності тварин до дії інгібіторів 4-ГФПД, яка пов'язана з механізмом їх дії та особливостями обміну тирозину у різних видів ссавців. Вираженість тирозинемії, спровокованої інгібіторами 4-ГФПД, залежить від активності тирозинамінотрансферази (ТАТ) — ферменту в каскаді катаболізму тирозину, який каталізує його перетворення в 4-гідроксифенілпіруват. У мишей активність ТАТ в 3-5 разів вища, а рівень тирозинемії нижчий, ніж у щурів. Саме тому миші більш резистентні до дії інгібіторів 4-ГФПД і прояви тирозин-індукованої токсичності у них значно менші.

Виражена тривала тирозинемія у щурів приводить до виникнення критичних ефектів, серед яких — ушкодження очей у вигляді помутніння рогівки та кератиту. Цей ефект у мишей, які отримували таку ж дозу топрамезону, як і щури, не спостерігається, оскільки, тирозинемія у них набагато менше виражена, ніж у щурів. Встановлено, що пороговим рівнем тирозину в сироватці крові щурів і мишей, при якому з'являються симптоми ураження очей, є 1000 мкмоль/л. В літературі є дані про те, що максимальний рівень тирозину в сироватці крові людини при пригніченні активності 4-ГФПД складає 800-1000 мкмоль/л. У людей в результаті дії 2-(2-нітро-4-трифторметил бензоїл)циклогексан-1-3-діону (НТВС) концентрація тирозину в плазмі крові сягає 500 мкмоль/л і ніяких токсичних пошкоджень рогівки при цьому не зареєстровано. Тому вказана концентрація тирозину визнана безпечною. В експериментах *in vitro* з вивчення інгібування людської 4-ГФПД різними інгібіторами встановлено, що ІС₅₀ — концентрація речовини, що пригнічує активність ферменту на 50 %, складає для НТВС — 6 нмоль/л, для топрамезону і мезотріону (представники класу оксазолів та трикетонів, відповідно) 20 нмоль/л. Отже, їх пригнічуючий ефект т в 3 рази нижче, ніж НТВС.

Наведені вище аргументи свідчать про те, що екстраполяція на людей тирозинемії, викликаной інгібіторами 4-ГФПД у щурів, не є виправданою.

В ряді публікацій визнано, що миші є більш прийнятною моделлю для вивчення токсичних ефектів, спричинених тирозинемією, оскільки активність їх ТАТ аналогічна такій у людини. Щури ж, навпаки, не є адекватною моделлю через низьку активність ТАТ. Саме тому при обґрунтуванні допустимої добової дози більшості інгібіторів 4-ГФПД спираються на максимально недіючі дози (NOEL), встановлені в експериментах на мишах.

ГІГІЄНИЧНА ОЦІНКА ДИНАМІКИ ВМІСТУ ФУНГІЦИДІВ КЛАСУ ТРИАЗОЛІВ В ПЛОДОВИХ ТА ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУРАХ

Бардов В.Г., Вавріневич О.П., Омельчук С.А., Гиренко Т.В., Благая А.В.

Інститут гігієни та екології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, м.Київ, Україна

Невід'ємною складовою інтенсивної технології вирощування плодкових, овочевих культур та виноградників є застосування хімічних засобів захисту рослин для боротьби з різними хворобами. Адже відомо, що ураження плодкових та овочевих насадженні грибковими, бактеріальними, вірусними хворобами знижує врожайність на 30-45 %. В Україні для захисту садів та овочевих культур зареєстровано понад 160 пестицидів, з них — 42 фунгіциди. Серед цієї групи препаратів третю частину складають фунгіциди класу триазолів.

Метою роботи була гігієнічна оцінка динаміки вмісту фунгіцидів класу триазолів (тебуконазолу, дифеноконазолу, пенконазолу) в плодах зерняткових, кісточкових, овочевих культур, винограді та зеленій масі рослин.

Дослідження динаміки вмісту тебуконазолу проведено після застосування препаратів Оріус на яблунях, виноградниках з нормою витрати 0,6 л/га та Натіво — на картоплі, моркві, помідорах, капусті, яблунях з нормою витрати 0,35 кг/га, виноградниках — 0,18 кг/га. Дослідження поведінки дифеноконазолу вивчали після застосування препаратів Скор на картоплі, помідорах з нормою витрати 0,5 л/га, Скор Топ — на яблунях, грушах, вишнях, черешнях (норма витрати 0,25 л/га), Квадріс Топ — на картоплі, помідорах з нормою витрати 2,0 л/га. Вивчення вмісту пенконазолу проводили після застосування препаратів Топаз на яблунях, персиках з нормою витрати 0,4 л/га, огірках (норма витрати — 0,25 л/га) та Скор Топ — на яблунях, грушах, вишнях, черешнях (норма витрати 0,25 л/га).

В ході натурного експерименту визначали фактичний вміст діючих речовин (д.р.) фунгіцидів класу триазолів в плодах овочевих, зерняткових, кісточкових, винограді та зеленій масі рослин. Для дослідження відбирали проби плодів та листя, починаючи з дня останньої об-

робки і через певні терміни (3-6 разів протягом вегетаційного сезону) до моменту збору врожаю. Визначення вмісту д.р. класу триазолів у відібраних пробах проводили методом газорідинної хроматографії.

Після обробки кісточкових та зерняткових культур найбільший вміст пенконазолу виявлено в зеленій масі рослин 0,1-0,08 мг/кг. В плодах (яблука, персики, груші, вишні, черешні) вміст пенконазолу був в межах 0,08-0,03 мг/кг, тебуконазолу (яблука) — 0,08 мг/кг, дифеноконазолу (яблука) — 0,1-0,04 мг/кг. Після обробки виноградників через 7 діб вміст тебуконазолу у винограді визначався в кількостях 0,3-0,06 мг/кг. В овочевих культурах початковий вміст дифеноконазолу складав 0,1-0,14 мг/кг, пенконазолу — 0,04 мг/кг, тебуконазолу — 0,2-0,1 мг/кг. В подальші терміни дослідження вміст д.р. класу триазолів в плодкових, овочевих культурах та винограді поступово знижувався. При зборі врожаю сільськогосподарських культур вміст д.р. класу триазолів — тебуконазолу, пенконазолу, дифеноконазолу не виявлено (нижче межі кількісного визначення методу) та, відповідно, не перевищували встановлені гігієнічні нормативи триазолів в плодах досліджуваних культур.

Виходячи із принципу комплексного гігієнічного нормування та встановлених для д.р. класу триазолів гігієнічних нормативів, нами розраховано можливу кількість їх надходження в організм людини з харчовим раціоном: тебуконазолу — 1,485 мг, пенконазолу — 0,171 мг та дифеноконазолу — 0,105 мг. Виходячи з питомої ваги продуктів в раціоні людини, розраховано сумарне надходження залишків пестицидів з усім комплексом продуктів: тебуконазолу — 0,0567 мг, пенконазолу — 0,008 мг та дифеноконазолу — 0,0749 мг. Таким чином, з іншими харчовими продуктами в організм людини може надійти 1,428 мг тебуконазолу, 0,163 мг пенконазолу та 0,03 мг дифеноконазолу.

Висновок: встановлено, що за умов дотримання встановлених агротехнічних та гігієнічних регламентів безпечно застосування фунгіцидів класу триазолів вирощена продовольча продукція є безпечною для населення.

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ОВОЧІВ, ВИРОЩЕНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БАКОВИХ СУМІШЕЙ ПЕСТИЦИДІВ

Омельчук С.Т., Бардов В.Г., Пельо І.М.*

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Київ, Україна

Останнім часом для захисту овочевих культур від шкочинних агентів застосовують бакові суміші пестицидів. Це сприяє запобіганню розвитку резистентності шкідників, зниженню норм витрати пестицидів, а отже, зменшенню